

RECITIREA UNOR ÎNSCRISURI PRIVIND TRECUTUL MITROPOLIEI BANATULUI

Preot prof. dr. Vasile Muntean

În acest comentariu ne referim la lucrarea marcantă, în două volume, intitulată “Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului”, semnată de regretatul istoric I.D.Suciu și de cercetătorul dr.Radu Constantinescu și apărută în Editura Arhiecezană în anul 1980. Întrucât meritele acestei lucrări au fost relevate așa cum se cuvine în “Precuvântare” de către Î.P.S.Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, în rândurile de față vom căuta să îndreptăm anumite scăpări, pentru a fi de folos celor ce studiază spiritualitatea și trecutul pământului bănățean, în articole, studii și – mai nou – chiar în teze de doctorat. De aceea, vom selecta inadvertențele mai aparte, spre a nu se repeta fără sens în timpul de acum; greșelile neînsemnate, datorate tiparului, nu le mai reținem.

În pag. 19, în loc de 14 aprilie va trebui pus 16 (cf. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, II, București 1970, pp.378-9), iar expresia “om sfânt” se va înlocui cu “preafericitul” (în latină : *beatissimus*). În p.21, *paroikoi* (*pareci*, în românește) s-a tradus nefiresc prin “parohi” (vezi V.Muntean, *Monografia Arhiepiscopiei Timișoarei*, I ,Timișoara 2012,p.193); pentru cartografiile Antichității (amintite în Nota istorică din aceeași p. 21), a se vedea V.Muntean, *Contribuții la istoria Banatului*, Timișoara 1990, pp.48-49, încă tratatul academic de “Istoria Românilor”, II, București 2001, pp. 818 și 837, sub voce. Apoi informația din p. 46 (r.16 de jos), anume ca “în acea țară [Banat, n.n.] nu era altă mănăstire în acele vremuri” , nu se confirmă, existând cel puțin una la Dunăre, Toson sau Rosani, ctitorită în jurul anului 900 și dăinuind ca ortodoxă până la începutul secolului al XIII-lea (V.Muntean, *Monografia...*,p.28).

Documentul nr.11 (din p.66) e necesar să cuprindă locuțiunea “zona Aradului”, în loc de “Ungaria”, iar la docum.12 (p.67)se va preciza că e vorba despre Cuvin în cazul lui “Kö, Kew”. În subsidiar, “juxta” din p. 69 (r.3 de sus) nu înseamnă “pe”, ci “lângă”. În ultimul timp se susține în mod justificat că ființau două mănăstiri Hodoș-Bodrog: una ortodoxă, alta catolică (V.Muntean, *Monografia...*,pp.71-72). Pe urmă, toponimele din p. 72(r.6 și 7) pe nume “Perew” și “Caprewar”, nu sunt altceva decât așezările românești Pârâu și Căprioara. Pentru Remetea (din p.72, doc.nr.21), să se vadă V.Achim, *Banatul*

în *Evul Mediu*, București 2000, p.104. Keve și Chieșd (din p. 91, r.3 de jos) sunt de fapt Cuvin și Cuiеști. În ce privește pe vlădica Ioan de Caffa, el nu poate fi calificat *necredincios* (p. 94, r.7 de sus), ci numai “perfid” sau “răucredincios” (din punctul de vedere romano-catolic), potrivit latinescului “perfidus” din original.

De asemenea, martirul apusean Vichentie (p. 95, r.4 de sus) se va reda ca Vincențiu. În aceeași pagină (doc. nr.47), a se substitui “hirotonisiți” cu “hirotoniți”. Românii nu pot fi văzuți – chiar de către reprezentanții Catolicismului – ca “necredincioși” (p. 98, r.4 de jos), ci ca *infideli* (lat. *infideles*= inși în care nu te poți încrede; nesiguri). Poreca (din pp. 100 și 101) se va citi Porecia. Prepoziția compusă “praeterea” (p. 150, r.7 de sus) se tâlcuiește corect prin formula “de lângă”. Documentul din p.154 l-am tradus din nou (mai fidel, credem noi) în *Monografia...*, pp. 206-207. Doc. nr.96 (p.185) este din 1744, nu 1742. “Irrtum” (p.188, r.11 de jos) nu semnifică “erezie”, ci “eroare”, “înșelăciune”. Doc. nr.104 (p.191) are în vedere pe protopopul caransebeșean Ilinescu (nu Iliescu, cum s-a reprodus în traducere).

Conceptul “sobornaja” (din p. 204, r. 2 de jos) trebuie tâlmăcit prin *catedrală* (nu prin “sobornicească”), iar anul 1725 (aceeași pagină, r.1 de jos) este greșit, fiindcă episcopul Moise Stanoevici era mort din aprilie 1724. Parohia Vračerova (p. 206, pct.18) trebuia echivalată cu Vărciorova, nu cu Vracerova (p.223). Satul Zorvești (tot p. 206, pct.25 și 27) este *de facto* Zervești (nu Zorlești, pp.223-224). La fel “sobornaja” în privința Lugoșului (p.210) trebuia tâlcuită prin *catedrală*, lăcașul “Sf.Nicolae” fiind reedificat în 1726 (nu 1722, tot p. 210). Preoții lugoșeni se chemau Peștișan, Ioța și Zârna (nu Peșteșan, Ioțov și Zdîrna; p.227). Și la Mehadia avem de-a face cu o *catedrală*, nu cu “sobornicească” (p.229), întrucât toate localitățile pomenite (Caransebeș, Lugoj, Mehadia-Orșova, nu mai puțin Vârșețu) au intrat în titulatura episcopului eparhial.

Pentru datarea mai exactă a mănăstirilor (pp. 237-238), vezi V.Muntean, *Mănăstirile ortodoxe din Banat*, în “Istoria monahismului ortodox românesc de la începuturi până în prezent”, I, București 2014, pp.518-525. “Vlah” (din p. 281), ca determinativ al țârcovnicului din Bărateaz, se impune a fi transcris “Românu”. La p. 291, doc.128, totalul este de 132 biserici, nu de localități (vezi documentul următor, nr.129, unde lucrurile se clarifică). În p. 312 (r.7 de jos), Belințu trebuie schimbat în Balinț. La Lugoj, vechea școală datează dinaintea de anul 1736 (V. Muntean, colab., *Monumente istorice-bisericești din Lugoj*, Timișoara 1981, pp. 81 și 91, n.62), nu din 1742 (p. 334, r.1 de sus). În doc.144 (p. 340) nu puține nume de locații sunt stălcite: Babcea=Babșa, Boșuri=Bujor, Hoisești=Hauzești, Glavna=Gladna, Drăcșinești=Drăgsinești, Homuștia= Homojdia. În plus, în p.341 (r.2 de jos): Bogotin este efectiv Bogăltin, Șipot (p.343, r.6 de sus) e Șopot, iar Baziești (din p.378) este Băsești.

Și în p.380 (pct.9) ne întâmpină câteva denaturări la nume: Surești=Jurești, Goișești=Goizești *et alia*. Crăciunovici (din p.455, doc.172) este realmente Crăciun (termen moștenit); și azi se află o familie în Boldur, zisă *Crăciunaș*. Protopopul Atanasievici (p. 469, doc.189) nu este altul decât aromânul Atanasiu (vezi și p.521, doc.239). “Comitatul” (din p. 470, r.10 de sus) se va lectura “comitatul”, iar prin “mironesc” (p. 484, r.13 de sus) se va înțelege “mirenesc”. Din textul planșei XXXX aflăm că la Cina cea de Taină s-a servit ... pește, ceea ce este mai puțin probabil. Lucrările de specialitate sunt mai rezervate în astfel de afirmații: “bucate” (Dionisie din Furna, *Carte de pictură*, trad., București 1979, p.142); “mâncare lichidă” (Îndrumări *misionare*, București 1986,p.531); “food” - hrană (*The Oxford Dictionary of Byzantium*, II, ed.Al. Kazhdan et alii, New York- Oxford 1991, p.1251) .

Cu privire la vol.II, vom transforma (în p. 666, doc.nr.350) vocabula “mijlociri” în “mijloace”. În doc.nr.354 (p.668) lipsește – înainte de “preoți”-cuvântul “numărul”. Marco, protopop lugojean (p.692) se cere a fi scris Marcu; era doar român. La p.714 (doc.nr.387) datarea este eronată: 1843, în loc de 1848; mai mult ca sigur, greșeală de tipar. În p.715 (doc.388, pct.2) în loc de “romani” trebuie grafiat “români”. În pagina următoare (716, r.5 de jos) în loc de *Kl* trebuie “august”, iar în p.717 (r.12 de sus) în loc de “unic” se va spune “unit”. În finalul doc. 399 (p.728) s-a omis numele dr.-ului Ioan Dobran (V.Munten,*Contribuții ...*,pp.221-222). În p.735 (r.6 de sus) vom schimba pe “ducere” cu “aducere”. La p. 779 (doc. 445) a se face precizarea, în legătură cu Ivacicovici, că era român de neam; se numea Ivașcu. Român era și Chenghelaș (p.784 si urm.). În p.825 (doc.486) trebuie înlocuit termenul “episcopie” cu cel de “consistoriu”. În p. 854 (r.5 de jos) *Udrie* este în realitate Udria. Avram Imbroane nu a funcționat ca preot în Lugoj (p. 982, doc.646), ci exclusiv ca diacon. În pp.1027 (mijloc) și 1029 (r.4 de jos), monarhului Mihai îi lipsește epitetul “rege” . Privitor la Morisena (pp.1029 și 1031) se impunea o notă în care să se arate că, în zilele noastre, nu se mai poate susține ritos existența acelei episcopii, în preajma anului 1.000. Până la descoperirea, în această direcție, a unor documente concludente, ca ipoteză de lucru însă se poate accepta. *Lapsus calami* în p.1034 (r.11 de jos): în locul “Ardealului” vom trece “Aradului”.

Cele de mai sus sunt câteva îndreptări ce sperăm să fie utile – cum ziceam – celor ce trudesc în câmpul istoriografiei și culturii bănățene.